

Tussentijds rapport Praktijkcommissie

Maart 2022

Inhoud

Opdrachtomschrijving Praktijkcommissie	2
Opdrachtuitvoering	2
Overzicht werkzaamheden Praktijkcommissie	3
Afstemming commissie van academici	5
Gedeelde bril	5
Context van modernisering	5
Methodologie	6
Interviews	6
Verwerking resultaten	8
Tussentijdse bevindingen	8
Implementatieproces	9
Haalbaarheid	10
Tussentijdse conclusies	11
Bijlage: vragenlijst voor de semi-gestructureerde interviews	15

Opdrachtomschrijving Praktijkcommissie

De Vlaamse Regering hechtte op 19 december 2020 haar definitieve goedkeuring aan het ontwerp van decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs en diverse andere verwante maatregelen. Dit ontwerp van decreet werd aangenomen door het Vlaams Parlement op 10 februari 2021.

Om tegemoet te komen aan de bezorgdheid over de omvang, de gedetailleerdheid en de mate waarin de voorliggende eindtermen voldoende ruimte laten voor het eigen pedagogisch project en voor een kwalitatieve invulling van de praktijkcomponent of de artistieke component, besliste de Vlaamse Regering om een praktijkcommissie op te richten¹. Dit orgaan krijgt de opdracht om na één schooljaar bijstellingen voor te stellen aan de eindtermen tweede graad in de aso/tso/kso doorstroomfinaliteit, tso/kso dubbele finaliteit en bso arbeidsmarktgerichte finaliteit, op grond van de praktische implementatie van voormelde eindtermen. Tevens kan de commissie aanpassingen voorstellen aan de (specifieke) eindtermen voor de derde graad in de aso/tso/kso doorstroomfinaliteit, tso/kso dubbele finaliteit en bso arbeidsmarktgerichte finaliteit zoals ontworpen in het decreet betreffende de onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs en diverse verwante maatregelen².

Concreet wordt gevraagd om op volgende vragen een antwoord te formuleren:

- Kunnen de eindtermen en desgevallend specifieke eindtermen bereikt worden in de onderwijspraktijk, waarbij er voldoende ruimte is voor het eigen pedagogisch project van de school? Laten de eindtermen en desgevallend specifieke eindtermen hierbij bovendien voldoende ruimte om de onderwijsdoelen verbonden aan het specifieke gedeelte te bereiken? Onder het specifieke gedeelte verstaan we de technische- en praktijkcomponent in de arbeidsmarktfinaliteit (bso), de technische- en praktijkcomponent in de dubbele finaliteit en de doorstroomfinaliteit (tso) en de artistieke component in de dubbele finaliteit en doorstroomfinaliteit (kso).
- Welke randvoorwaarden moeten ingevuld worden om te kunnen komen tot een meer succesvolle implementatie van de nieuwe eindtermen?

Ook rond de methodologie en het tijdsplan werden concrete afspraken gemaakt. Elk commissielid moet voldoende inzicht in het begrippenkader van de eindtermen verwerven. Vervolgens is het cruciaal om te bepalen met welke bril de praktijkcommissie naar de eindtermen kijkt. Toetsing van de geschetste bezorgdheden inzake omvang, gedetailleerdheid, afdoende ruimte voor het eigen pedagogisch project en haalbaarheid gebeurt via een kwalitatief onderzoek.

Opdrachtuitvoering

De praktijkcommissie werkt volgens een strakke planning³. Voor de leden van de praktijkcommissie zelf, allemaal actief in scholen en dus met beide voeten in het onderwijsveld, is het al een pittig jaar geweest. Toch is er veel enthousiasme om actief deel te nemen aan de vergaderingen en bij te dragen aan het praktijkonderzoek. Vooral door dat enthousiasme, de grote professionaliteit en die

¹ Mededeling aan de Vlaamse Regering van 26 februari 2021 betreffende voorzitterschap en werkzaamheden praktijkcommissie onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs

² Mededeling aan de Vlaamse Regering van 02 juli 2021 betreffende praktijkcommissie onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs: plan van aanpak, tijdsplan en samenstelling

³ Mededeling aan de Vlaamse Regering van 15 oktober 2021 betreffende Praktijkcommissie onderwijsdoelen voor de tweede en derde graad van het secundair onderwijs: rapportering werkzaamheden juli t.e.m. september 2021 en samenstelling commissie van academici

gedrevenheid is de praktijkcommissie erin geslaagd om de tijdsplanning te respecteren zonder aan kwaliteit in te moeten boeten.

Overzicht werkzaamheden Praktijkcommissie

Hieronder een kort verslag over de werkzaamheden van de praktijkcommissie van juli 2021 tot maart 2022:

- Juli 2021: voorzitters
 - o Voorbereiding opstart praktijkcommissie
- 18/08/2021: voltallige praktijkcommissie
 - o Opstart en kennismaking
 - o Toelichting Departement Onderwijs en Vorming: historiek en (grond)wettelijk kader
 - o Toelichting Agentschap voor Hoger Onderwijs, Volwassenenonderwijs, Kwalificaties en Studietoelagen (AHOVOKS): ontwikkel- en goedkeuringsproces
- 25/08/2021: voltallige praktijkcommissie
 - o Toelichting Onderwijsinspectie: betrokkenheid bij valideringscommissie
 - o Toelichting Vlaamse Onderwijsraad: VLOR-advies
 - o Toelichting vertegenwoordigers kso-scholen in de praktijkcommissie
 - hART voor onderwijs
 - Kunstgroep
 - o Toelichting Sociaal-Economische Raad van Vlaanderen (SERV): SERV-advies
 - o Toelichting AHOVOKS: Doorstroomprofielen
- 15/09/2021: voltallige praktijkcommissie
 - o Toelichting Departement Onderwijs en Vorming: breder kader van hervorming secundair onderwijs: structuurhervorming en link met eindtermen
 - o Toelichting Vlaamse Scholierenkoepel: standpunt over inhoudelijke hervorming
 - o Toelichting Steinerscholen: standpunt
 - o Toelichting Provinciaal Onderwijs Vlaanderen: standpunt en toelichting aanpak implementatie eindtermen
 - o Toelichting Onderwijsvereniging van Steden en Gemeenten: standpunt en toelichting aanpak implementatie eindtermen
 - o Toelichting Katholiek Onderwijs Vlaanderen: standpunt en toelichting aanpak implementatie eindtermen
 - o Toelichting GO! onderwijs van de Vlaamse Gemeenschap : standpunt en toelichting aanpak implementatie eindtermen
- 22/09/2021: voltallige praktijkcommissie
 - o Toelichting STEM-platform: toelichting belang STEM-eindtermen
 - o Toelichting Onderwijsinspectie: toezicht van inspectie op eindtermen en verhouding met leerplannen
- Eind september 2021: voltallige praktijkcommissie
 - o De praktijkcommissie vormt kleine werkgroepen om alle input uit de toelichtingen te verwerken, om de onderzoeksvragen verder te verfijnen en om na te denken over de concrete aanpak en methodologie waarmee de haalbaarheid zal worden onderzocht.
- 06/10/2021: overleg tussen voorzitters Praktijkcommissie en voorzitter commissie van academici
 - o stand van zaken nota commissie van academici
- 06/10/2021: werkgroep methodologie
 - o Bespreking richtvragen voor de toelichtingen van praktijkvoorbeelden
- 13/10/2021: voltallige praktijkcommissie

- Toelichting van praktijkvoorbeelden (a.h.v. richtvragen) over de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad van vier directies uit de praktijkcommissie
- Bespreking resultaten werkgroepen rond de verfijning van de onderzoeksvragen en de concretisering van de aanpak en methodologie om de haalbaarheid te onderzoeken.
- 03/11/2021: werkgroep methodologie
 - Bespreking methodologie om de haalbaarheid te onderzoeken
- 11/11/2021: werkgroep methodologie
 - Bespreking methodologie om de haalbaarheid te onderzoeken
- 17/11/2021: voltallige praktijkcommissie
 - Bespreking van het concept 'haalbaarheid'
 - Bespreking voorstel van methodologie
- 08/12/2021: voorzitters + vertegenwoordiger VSK
 - Kennismaking en werkafspraken met nieuwe vertegenwoordiger Vlaamse Scholierenkoepel
- 15/12/2021: voltallige praktijkcommissie + commissie van academici
 - Toelichting door commissie van academici over hun voorstellen
 - Bespreking ontwerp vragenlijst en de aanpak voor een kwalitatieve bevraging van directies en beleidsteams
- 05/01/2022: werkgroep methodologie
 - Bespreking vragenlijst en aanpak interviews
- 20/01/2022: werkgroep methodologie
 - Bespreking vragenlijst met lid academische commissie
- 26/01/2022: voltallige praktijkcommissie
 - Pilot interviews bij leden van de praktijkcommissie
 - Nabespreking rond vragenlijst en aanpak interviews
- 09/02/2022: leden van de praktijkcommissie die optreden als interviewers
 - Briefing interviewers over laatste aanpassingen vragenlijst en aanpak
- 04/03/2022: werkgroep methodologie
 - Bespreking aanpak verwerking resultaten
- 15/03/2022: werkgroep methodologie
 - Bespreking analyse resultaten interviews door onderzoeker
- 16/03/2022: voltallige praktijkcommissie
 - Bespreking resultaten interviews in werkgroepen
- 23/03/2022: voltallige praktijkcommissie
 - Bespreking krijtlijnen tussentijds rapport
- Eind maart 2022: voltallige praktijkcommissie via schriftelijke procedure
 - Feedback op tussentijdse versie van het tussentijds rapport
- 30/03/2022: werkgroep methodologie
 - Afwerking tussentijds rapport

Naast de expertiseopbouw via toelichtingen, staan presentaties en achtergronddocumenten ter beschikking van alle leden van de praktijkcommissie. Na de bijeenkomsten wordt feedback gevraagd of worden extra vragen gesteld via een digitaal evaluatiesysteem.

De voorzitters hebben tussendoor herhaaldelijk onder elkaar overlegd, hebben contact gehad met commissie Beter Onderwijs en de Kwaliteitsalliantie.

Afstemming commissie van academici

De voorzitters van de praktijkcommissie hebben in oktober een overleg georganiseerd met de voorzitter van de commissie van academici. Daarbij werd van gedachten gewisseld over een ontwerp van nota van de commissie van academici. In december presenteerde de commissie van academici de afgewerkte nota aan de voltallige praktijkcommissie met voorstellen vooral gericht op eventuele bijstellingen op de middellange of lange termijn.

Voor meer concrete ondersteuning voor het praktijkonderzoek zelf, zoals advies rond de vragenlijst voor de semi-gestructureerde interviews en ondersteuning bij de verwerking van de resultaten van de interviews, heeft de praktijkcommissie dankbaar gebruik gemaakt van de expertise binnen de academische commissie (zie verder).

Gedeelde bril

De praktijkcommissie heeft de tijd genomen om tot een gezamenlijke bril te komen waarmee naar de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen tweede graad en naar de randvoorwaarden voor een succesvolle implementatie kan worden gekeken. Ze heeft zich daarvoor laten informeren door de verschillende betrokken partners: de verschillende onderwijsverstrekkers, de Scholierenkoepel, Departement Onderwijs en Vorming, AHOVOKS, VLOR, SERV, de onderwijsinspectie, de Kunstgroep, het STEMplatform en Hart voor Onderwijs (zie overzicht werkzaamheden). Na alle toelichtingen is de praktijkcommissie zelf aan de slag gegaan om tot een gezamenlijke bril te komen wat geleid heeft tot de volgende omschrijving van de haalbaarheid:

“Haalbaarheid betekent voor de praktijkcommissie de mogelijkheid om op een voldoende kwalitatieve manier het integrale pakket aan **eindtermen op populatieniveau** te realiseren binnen **elke schoolcontext**, met de **noodzakelijke randvoorwaarden** en ondersteund door een **transparant, objectief evaluatiekader**.”

Onder eindtermen van de tweede en de derde graad verstaat de praktijkcommissie zowel de eindtermen basisvorming alsook de specifieke eindtermen. Te realiseren op populatieniveau betekent te realiseren door het merendeel van een bepaalde leerlingenpopulatie, niet door elke individuele leerling. De schoolcontext wordt bepaald door onder andere leerlinginstroom (OKI⁴), omgevingscontext (stedelijk versus landelijk), finaliteiten en onderwijsvormen en beleidsvoerend vermogen. De schoolcontext omvat ook het eigen pedagogisch project en de eigen pedagogisch-didactische aanpak. De randvoorwaarden omvatten onder andere het wetgevend kader (zoals het vakkenbesluit), onderwijs- en schoolorganisatie, (netoverschrijdende) ondersteunende instrumenten, Onderwijsinspectie, tijd en middelen om te hervormen, overgangsvoorwaarden en begeleiding van scholen. Met het transparant en objectief evaluatiekader wordt bedoeld dat duidelijk moet zijn hoe Onderwijsinspectie te werk gaat.

Context van modernisering

Vanuit hun eigen ervaringen hebben leden van de praktijkcommissie al vroeg in het proces bezorgdheden en bedenkingen geuit bij de context waarin de modernisering wordt uitgerold.

- De implementatie van de nieuwe eindtermen is op zeer korte tijd moeten gebeuren. Voor de eerste graad was die implementatieruimte zeer beperkt, maar ook voor de

⁴ De OKI (Onderwijs kansarmoede-indicator) wordt berekend als het aantal van de 4 leerlingenkenmerken (Thuistaal niet-Nederlands, Laag opleidingsniveau van de moeder, Ontvangen van een schooltoelage, Wonend in een buurt met hoge mate van schoolse vertraging) waaraan de leerlingen voldoen ("aantikken"), gesommeerd voor alle leerlingen, en vervolgens gedeeld door het totaal aantal leerlingen. De OKI is bijgevolg een cijfer tussen 0 en 4.

tweede graad was er lang onzekerheid over de decretale goedkeuring van eindtermen. Dit heeft tot gevolg gehad dat de leerplannen/het ondersteunend materiaal van de onderwijsverstrekkers en de leermiddelen pas laat ter beschikking waren voor leerkrachten waardoor de voorbereiding en onderdompeling in het nieuwe niet altijd even grondig is kunnen gebeuren.

- De invoering van de nieuwe eindtermen eerste graad (2019-2021) ging gepaard met schoolsluitingen door de gezondheids crisis. Die generatie leerlingen zit nu in het eerste jaar van de tweede graad en heeft een ander leertraject met minder beschikbare onderwijstijd gehad dan in 'normale' schooljaren. Hiermee moet ook rekening worden gehouden bij de evaluatie van de realisatie van de nieuwe eindtermen tweede graad.
- Het onderwijsveld heeft de afgelopen twee jaar ontzettend veel en snel moeten schakelen naar nieuwe vormen van digitaal leren. Dit nam erg veel tijd en energie in beslag. De zorg om leerlingen zoveel mogelijk bij de les te houden, zelfs vanop afstand, stond op de eerste plaats. De gezondheids crisis heeft tevens gezorgd voor een grote professionalisering wat betreft hybride leren. De focus op het proberen behalen en ten gronde verwerken van de nieuwe eindtermen stond daardoor logischerwijze niet altijd op de eerste plaats.
- Ook schooljaar 2021-2022 zelf kende al heel wat hindernissen: school- en klassluitingen door besmettingen, uitval leerkrachten door ziekte en lerarentekort.

Dit alles kon niet worden voorzien, maar de omstandigheden beïnvloeden wel hoe de modernisering landt op de werkvloer. De praktijkcommissie wil daarmee niet het signaal geven dat die context als een paraplu wordt gebruikt door de scholen. Scholen zijn hoe dan ook aan de slag gegaan met de modernisering en hebben bepaalde aspecten van de moeilijke context soms zelfs als hefboom gebruikt om veranderingen te realiseren. Wel wil de praktijkcommissie er bij de evaluatie van de eerste resultaten van de modernisering op wijzen dat de context een grote invloed heeft op die eerste resultaten. Dit is, zoals ook de geïnterviewde scholen zelf herhaaldelijk aangeven, een pleidooi om de modernisering tijd te geven.

Methodologie

Interviews

Conform de mededeling van 02/07/2021, zet de praktijkcommissie in op semi-gestructureerde diepte interviews met directies en leerkrachten. Er zijn 40 interviews afgenomen. De helft van de scholen is van de praktijkcommissie zelf, de andere helft betreft scholen buitende praktijkcommissie. De scholen buiten de praktijkcommissie zijn zo representatief mogelijk geselecteerd. Over het geheel van de 40 scholen is rekening gehouden met het evenwicht tussen de netten en regio's en schoolkenmerken als studieaanbod, stedelijk/niet stedelijk en OKI-kenmerken.

Tijdens een twee uur durend interview bevragen de leden van de praktijkcommissie het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad en de eerste voorlopige bevindingen wat betreft de haalbaarheid ervan. Er is bewust gekozen om enkel de eindtermen van de tweede graad te bevragen, vermits de eindtermen van de derde graad nog niet in voege zijn.

Het interview is zorgvuldig en doelbewust opgebouwd om tot betrouwbare en diepgaande vaststellingen te kunnen komen. In het eerste deel over het implementatieproces komen de aspecten personeel, infrastructuur, overlegstructuur, lesorganisatie/leeromgeving/leermateriaal en onderwijstijd aan bod. In het tweede deel van het interview wordt gevraagd naar de eerste indrukken wat betreft de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen tweede graad. Tot slot wordt ruimte gelaten aan de school voor bijkomende opmerkingen rond de nieuwe eindtermen en de modernisering in het algemeen.

Bij de opmaak van de vragenlijst werd inspiratie gehaald uit het verandermodel van Knoster⁵. De nieuwe eindtermen zijn opgebouwd volgens een nieuw concept, namelijk gekoppeld aan 16 sleutelcompetenties. Bovendien vormen de nieuwe eindtermen slechts het inhoudelijke deel van de modernisering naast een structurele hervorming. De invoering hiervan vergt een ingrijpend veranderingsproces op een school. Een complex veranderingsproces als de implementering van een modernisering met een nieuwe set eindtermen kan je niet voor elk schooltype over één kam scheren. Volgens het verandermodel van Knoster zijn er vijf verschillende componenten die bepalen of verandering succesvol zal zijn nl. de mate waarin de visie op het geheel transparant is, het belang ervan, het plan van aanpak, de beschikbare middelen en competenties van het personeel. In het model staan niet alleen de succesfactoren centraal, maar ook het (h)erkennen van gedragingen wanneer een veranderproces dreigt te stagneren. In het interview met de scholen peilen we uitgebreid naar de manier waarop aan die verschillende aspecten op de school voldaan zijn tijdens het veranderingsproces. De praktijkcommissie kiest voor dit ondersteunend model omdat het handvatten biedt om het proces bij te sturen zodra het in gang is gezet. De praktijkcommissie wil met de verkennende studie transparant maken welke elementen eventueel bijsturing vragen om het mogelijk te maken voor scholen het veranderingsproces kwaliteitsvol aan te kunnen pakken. Dit zal toelaten om, waar nodig, meer effectieve maatregelen ter remediëring voor te stellen.

Figuur 1. De vijf elementen van het verandermodel van Knoster (1991).

Verder werd voor de formuleringen en de opbouw van de vragen inspiratie gehaald uit het boek 'Geef eens een voorbeeld: naar een methodiek van goede praktijkvoorbeelden' van Kelchtermans en Ballet (2009)⁶. Tot slot heeft ook een lid van de academische commissie advies gegeven over de vragenlijst.

Dit alles heeft ertoe geleid dat bewust werd gekozen om in het interview eerst te focussen op het implementatieproces. Vermits werken met een nieuw concept van eindtermen binnen een

⁵ Knoster T. (1991) Presentation in TASH conference, Washington DC / [Vijf elementen voor succesvol veranderen binnen het onderwijs \(wij-leren.nl\)](http://wij-leren.nl)

⁶ Geef eens een voorbeeld: naar een methodiek van goede praktijkvoorbeelden, (2009), [Kelchtermans, G. & Ballet, K., Plantyn.](#)

modernisering niet los kan gezien worden van een verandering in de organisatie die een school is, acht de praktijkcommissie het noodzakelijk om in de eerste plaats de aanpak van het veranderingsproces in kaart te brengen. Een volgende stap is dan te kijken of er verbanden bestaan tussen de manier van aanpakken, het profiel en context van de school en het kunnen bereiken van de eindtermen binnen de voorziene onderwijstijd en met ruimte voor het pedagogisch project.

Via open vragen werden spontane antwoorden verzameld, aangevuld met te selecteren antwoordsuggesties om na te gaan of aan alle opties werd gedacht. Op die manier werd zoveel mogelijk transparantie gecreëerd over het eigenlijke implementatieproces, werd vertrouwen opgebouwd en werden sociaal wenselijke antwoorden vermeden. Dit laat toe om vooral feitelijkheden te verzamelen over hoe scholen met de eindtermen in de tweede graad aan de slag gaan. Pas in een latere fase van het interview komt de haalbaarheid van de eindtermen uitgebreid aan bod. Respondenten gaven herhaaldelijk aan dat ze het bemoedigend vonden dat geen taboes uit de weg werden gegaan. Uit de antwoorden op de laatste drie open vragen blijkt dat de meeste respondenten van mening waren dat ze veel al tijdens de rest van de vragenlijst hadden kunnen zeggen.

Verwerking resultaten

De tussentijdse bevindingen in dit rapport zijn gebaseerd op de resultaten van 35 interviews. Door de krappe timing, konden de vijf overige interviews nog niet worden meegenomen. In het eindrapport zullen de resultaten van de overige interviews worden geïntegreerd met de al verwerkte resultaten.

De bevroegde steekproef van scholen in dit praktijkonderzoek laat, omwille van haar grootte en aard, niet toe om harde uitspraken te doen over de mate waarin Vlaamse scholen de nieuwe eindtermen haalbaar vinden. De uitspraken hierover van de bevroegde 35 scholen scheppen wel al een beeld van de positionering van deze steekproef.

In het vervolg van dit tussentijds rapport wordt vooral gezocht naar de samenhang van de positionering haalbaar/niet haalbaar met andere bevroegde items, zoals schoolkenmerken, elementen van het implementatieproces en elementen met betrekking tot de haalbaarheid. Daarbij worden gemeenschappelijkheden en verschillen tussen de twee positioneringen (haalbaar/niet haalbaar) als interessant beschouwd om verder te onderzoeken met het oog op het definitief rapport in juni 2022 of voor eventueel verder onderzoek. De analyse van de clusters haalbaar voor sommige richtingen en niet haalbaar voor andere richtingen laat een meer divers beeld zien, dat in dit tussentijds rapport nog niet voldoende aan bod kan komen en nog verder onderzocht moet worden.

Tussentijdse bevindingen

Zonder een voorafname te doen over algemene conclusies over de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen tweede graad is de positionering haalbaar/niet haalbaar in de bevroegde groep scholen als volgt: een klein aantal scholen geeft aan dat de eindtermen haalbaar zijn. Een klein aantal scholen geeft aan dat de eindtermen niet haalbaar zijn. Daartussenin zit een grote groep scholen die aangeeft dat de eindtermen haalbaar zijn voor sommige richtingen en niet haalbaar zijn voor andere richtingen of dat ze misschien haalbaar zijn, maar dat het nog te vroeg is om er definitieve uitspraken over te doen. De praktijkcommissie vermijdt in het tussentijds rapport bewust om aantallen mee te geven die omgezet naar percentages snel een eigen leven zouden kunnen gaan leiden. Bovendien blijft het een eerste verkennende studie en geen exhaustief onderzoek.

Interessanter en juister dan de kwantitatieve analyse, is de kwalitatieve analyse. Die analyse van de resultaten is in twee delen opgesplitst. Het deel rond het implementatieproces is uitgevoerd door een onafhankelijke onderzoeker onder begeleiding van een lid van de academische commissie. Het

deel met betrekking tot de haalbaarheid is verwerkt door de leden van de praktijkcommissie zelf tijdens werksessies. Bij ieder deel is vertrokken van de vier clusters, volgens antwoorden op haalbaarheid:

- Cluster niet haalbaar
- Cluster haalbaar
- Cluster haalbaar voor sommige richtingen en niet haalbaar voor andere richtingen
- Cluster misschien haalbaar, nog te vroeg om er uitspraken over te doen

In wat volgt, wordt gekeken naar kenmerken die specifiek zijn voor de cluster haalbaar of voor de cluster niet haalbaar en naar kenmerken die gemeenschappelijk zijn voor meerdere of alle clusters.

Implementatieproces

Er is een grote diversiteit in hoe de scholen aan de slag zijn gegaan met de nieuwe eindtermen voor de tweede graad. Tegelijkertijd stelt de praktijkcommissie volgende gelijkenissen vast:

- Er is geen verschil in het belang dat scholen hechten aan de vijf verschillende aspecten die relevant zijn bij de aanpak van dit veranderingsproces op school: personeel, infrastructuur, organisatie van de overlegstructuren, lesorganisatie/leeromgeving/lesmateriaal en onderwijstijd.
 - De resultaten lijken aan te geven dat de manier waarop het personeel sterk betrokken wordt bij het implementatieproces een heel groot effect heeft om de verandering te kunnen doen slagen.
 - Wijzigingen aan de infrastructuur lijken minder effect te hebben op het welslagen van het veranderingsproces.
 - De meerderheid van de scholen geeft aan dat op vlak van interne schoolorganisatie, meer specifiek wat betreft de overlegstructuren, iets structureel veranderd is naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad. Volgende elementen lijken daarbij het meeste effect te hebben:
 - Collega's stemmen structureel per vak af binnen hetzelfde leerjaar
 - Collega's stemmen structureel vakoverschrijdend binnen hetzelfde leerjaar af
 - Er is voor alle scholen naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen iets veranderd in de lesorganisatie, de leeromgeving en het leer materiaal voor minimaal 1 vak.
 - Er lijken weinig veranderingen van onderwijstijd toegepast te zijn specifiek naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen.
- In het algemeen lijkt er geen verband tussen de OKI score van scholen en de mate waarin ze de nieuwe eindtermen haalbaar achten. Of schoolgrootte een rol speelt is niet duidelijk en vraagt vervolgonderzoek.
- Alle scholen hebben gebruik gemaakt van interne en externe ondersteuning en ervaren dat als zeer effectief. De meeste scholen geven aan nog nood te hebben aan verdere ondersteuning.

Tussen de groepen met scholen die zich tegengesteld positioneren (haalbaar versus niet haalbaar) lijken er ook enkele verschillen naar boven te komen in hoe het implementatieproces van de

eindtermen tweede graad is verlopen. Het lijkt erop dat de scholen die de eindtermen haalbaar vinden vaker aangeven dat ze:

- vroeger gestart zijn met de voorbereidingen van de nieuwe eindtermen van het derde jaar;
- de eindtermen laten opvolgen door een werkgroep/coördinator met die specifieke taak (= interne ondersteuning)
- collega's structureel vakoverschrijdend binnen de graad laten samenwerken en met elkaar laten afstemmen.

Ook in de aanpak van de ondersteuning/professionalisering van het schoolteam lijken er verschillen te zitten. Scholen die een intern professionaliseringsproces zijn aangegaan, naast het ingaan op info- en werksessies van de pedagogische begeleidingsdiensten en andere infodeling, lijken aan te geven dat de eindtermen van de tweede graad haalbaarder zijn dan scholen die zich voor de professionalisering gericht hebben op vakgerichte info- en werksessies van de pedagogische begeleidingsdienst en infodeling op een personeelsvergadering.

De praktijkcommissie wil uitdrukkelijk benadrukken dat de vermelde verschillen in het implementatieproces tussen verschillende scholen gebaseerd zijn op kleine aantallen. Bovendien stoten scholen op een aantal randvoorwaarden, dikwijls buiten het bereik van de school zoals de informatiedoorstroming vanuit de overheid en de implementatietijd, die niet vervuld zijn om een veranderingsproces succesvol te kunnen laten verlopen. Verder onderzoek is nodig om een vollediger beeld te kunnen schetsen. De praktijkcommissie uit haar waardering over de manier waarop alle scholen aan de slag gaan in heel diverse contexten die ieder een eigen aanpak vragen.

Haalbaarheid

De praktijkcommissie stelt vast dat er in zo goed als elke school goede wil is om de modernisering te realiseren en met de nieuwe eindtermen aan de slag te gaan. De meeste scholen doen dit op een creatieve manier. Algemeen, los van of de eindtermen tweede graad als haalbaar of niet haalbaar worden ingeschat, is er wel nood aan meer ondersteuning. Concreet duidt de grote meerderheid van de scholen volgende suggesties aan:

- ondersteuning vanuit inspectie in deze fase (bv in de vorm van ondersteunende bezoeken i.p.v. doorlichtingsbezoeken);
- meer tijd voor scholen om de eindtermen te implementeren (dan de 2 jaar die nu voorzien is);
- verzameling en verspreiding van voorbeelden van goede praktijken door onderwijsverstrekkers/overheid;
- een ondersteunende ict-tool die helpt om zichtbaar te maken welke eindtermen waar aangereikt, inge oefend en geëvalueerd worden en die toepasbaar is binnen ieder pedagogisch-didactisch project;

Scholen geven aan dat er voor de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad pas erg laat duidelijkheid was over de nieuwe eindtermen. Dit heeft het voorbereidingsproces niet ondersteund. Wat scholen op dit moment lijken te vragen is vooral tijd om te implementeren, nieuwe zaken uit te proberen en bij te sturen. Daarbij wordt gevraagd om niet te vroeg te starten met beoordelende bezoeken door Onderwijsinspectie, maar om in dialoog te kunnen gaan met Onderwijsinspectie en zo te kunnen aftoetsen of ze goed bezig zijn.

Als er gekeken wordt naar de groepen met scholen die zich tegengesteld positioneren (haalbaar versus niet haalbaar), komen onder andere volgende redenen meermaals terug:

- Scholen die aangeven dat ze de eindtermen als niet haalbaar inschatten geven daarvoor verschillende redenen aan. Een deel van de redenen lijkt gerelateerd aan de eindtermen, zoals de formulering ervan of het evenwicht tussen basisvorming en het specifiek gedeelte. Het is daarbij niet altijd duidelijk of uitspraken effectief over de eindtermen zelf gaan, dan wel over de leerplannen. Andere redenen die worden aangehaald door deze scholen, zijn dat de regelgeving rond o.a. personeelsbeleid niet voldoende flexibel is. Dit belemmert de overgang naar een aangepaste schoolorganisatie en een voldoende flexibele invulling van de opdracht van de leerkrachten. Daarnaast wordt ook de vraag naar meer ruimte voor professionalisering van de leerkrachten aangehaald om de haalbaarheid beter te kunnen uitvoeren.
Er lijken binnen deze groep geen duidelijk gemeenschappelijke kenmerken wat betreft schoolgrootte, OKI-kenmerken en aanbod.
- Scholen die aangeven dat ze de eindtermen als haalbaar inschatten, lijken vaker vertrokken te zijn van de eigen visiegerichte schoolorganisatie en van daaruit keuzes te maken. Daarnaast is er veel aandacht gegaan naar gerichte professionaliseringsinitiatieven. Tegelijkertijd wordt aangegeven dat er nog meer implementatietijd nodig is om kwaliteitsvol aan de slag te kunnen gaan met alle uitdagingen verbonden aan de nieuwe eindtermen. Zo is er zeker nog groeimarge in het goed oriënteren van leerlingen zodat het juiste leerlingenprofiel in de juiste richting terechtkomt. De opgedane ervaring binnen de eerste graad wordt vermeld als een meerwaarde.
Naast de hoger vermelde elementen die extra ondersteuning zouden bieden, vragen deze scholen meer vrijheid in de regelgeving wat betreft het personeelsbeleid. Verder vermelden ze dat meer ruimte voor intervisie en uitwisseling met andere scholen ondersteunend zou zijn.
De scholen die de eindtermen als haalbaar inschatten, komen uit verschillende netten, bieden diverse domeinen aan en zijn van verschillende grootte.

Tussentijdse conclusies

Bovenstaande bevindingen moeten gezien worden in het kader van een veranderingsproces dat nog maar pas opgestart is. Elke tussentijdse conclusie is momenteel voorwerp van subjectiviteit. De scholen hebben eerst nood aan een stabiel klimaat, voldoende praktijktijd en aangepaste en ondersteunende structuren (randvoorwaarden) om de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad en bij uitbreiding de volledige modernisering te doorlopen. Door het te volatiele karakter van context, het gebrek aan doorlooptijd en correcte randvoorwaarden kunnen harde conclusies over de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen 2de graad weinig objectief zijn, zowel op dit moment als over een paar maanden.

De praktijkcommissie kan wel een aantal voorlopige vaststellingen doen.

Uit de interviews en contacten binnen de netwerken van de leden van de praktijkcommissie, blijkt over het algemeen een grote bereidheid én vanzelfsprekendheid om met de nieuwe eindtermen en de hele modernisering aan de slag te gaan. Dat betekent niet dat de implementatie ervan overall even soepel verloopt. De leerkrachten en scholen zijn nog volop aan het inwerken, verkennen en bijsturen. De gedoogperiode van de inspectie wordt daarom dankbaar onthaald. Tegelijkertijd geven scholen aan dat twee jaar onvoldoende is om de opdracht die er ligt waar te maken. Scholen hebben op dit moment vooral nood aan ruimte om dingen uit te proberen en zich te verdiepen in de concrete vertaling van de eindtermen naar de klasvloer. Corona heeft overleg binnen scholen

bemoeilijkt, maar heeft de openheid om zich in de nieuwe eindtermen te smijten, niet tegengehouden. Het streven naar goed onderwijs waarbij het leerproces van de leerling centraal staat, blijft ook in deze uitdagende omstandigheden de drijfveer en kracht van onze Vlaamse scholen.

Aan de scholen wordt gevraagd om in een veranderingsproces te stappen. De praktijkcommissie stelt vast dat de scholen daartoe bereid zijn en er ook het belang van inzien. Sommige scholen gaven aan zelf al eerder de nood aan te voelen om te veranderen en de kwaliteit te verhogen omwille van maatschappelijke veranderingen. Ze hebben dankbaar gebruik gemaakt van de eindtermen en de modernisering om die verandering te kunnen aanvatten of om de verandering die ze zelf al opgestart hadden verder te zetten. De scholen stoten echter op een aantal randvoorwaarden die niet vervuld zijn om een veranderingsproces succesvol te kunnen doorlopen. Die randvoorwaarden kunnen gelinkt worden aan de elementen uit het verandermodel van Knoster, maar hangen ook onderling sterk samen:

- Een deel van die randvoorwaarden heeft te maken met het kunnen plannen van de verandering. De informatiedoorstroming vanuit de overheid verliep te traag en is te weinig op maat van de scholen. Verder laat de regelgeving scholen te weinig toe om zelf flexibel te plannen en organiseren.
- Een ander deel heeft te maken met de nood aan middelen. De scholen spreken hierbij niet zozeer van financiële middelen, maar eerder van ruimte en tijd om de grote verandering te implementeren, bijvoorbeeld ruimte wat betreft het kunnen inzetten van beleidsuren en mogelijkheden om beleidsmedewerkers die niet aan een vak zijn gekoppeld in te zetten.
- Ook de (verder te ontwikkelen) competenties van leerkrachten en leerkrachtenteams komen herhaaldelijk naar voor. De context van leerkrachtentekort versterkt deze noodzaak. Ook hier wordt tijd gevraagd om te kunnen professionaliseren en voldoende flexibiliteit om leerkrachten in te kunnen zetten.

Hoewel er niet expliciet naar gevraagd is, wordt het belang van de nieuwe eindtermen herhaaldelijk spontaan benoemd. Globaal genomen zijn scholen blij met de nieuwe inhoud die aansluiten bij de 21ste eeuw. Wel lijkt de visie achter de modernisering nog niet overal duidelijk of omarmd.

De overheid wil via de eindtermen de kwaliteit van het onderwijs verhogen. De praktijkcommissie onderschrijft de bedenking die verschillende scholen uiten, namelijk dat de eindtermen op zichzelf niet voldoende zijn om de kwaliteit van het onderwijs te verhogen. De nieuwe eindtermen zijn slechts een deel van de modernisering die is ingezet. De volledige modernisering en alle veranderingen die daaraan verbonden zijn, vereisen heel wat noodzakelijke randvoorwaarden. De praktijkcommissie besluit voorlopig dat die randvoorwaarden niet voldoende ingevuld zijn en dat daardoor de implementatie van de nieuwe eindtermen en de modernisering in het algemeen wordt bemoeilijkt.

Hoewel sommige scholen het geheel van de eindtermen als haalbaar inschatten, zijn er ook veel scholen die aangeven dat in bepaalde studierichtingen en finaliteiten knelpunten zitten. Een voorbeeld hiervan is het kso, dat geconfronteerd wordt met gevolgen van de positionering binnen de matrix die verstrekkende gevolgen heeft voor de inhoudelijke invulling van bepaalde kso-richtingen. Ook geven scholen met een specifiek profiel regelmatig aan dat er voor bepaalde studierichtingen zorgen zijn over het gewicht van bepaalde sleutelcompetenties in de basisvorming en over de ruimte voor het specifieke gedeelte van die richtingen. De praktijkcommissie wil die knelpunten verder (laten) onderzoeken in functie van het eindrapport en op basis van bevindingen uit het veld met concrete suggesties komen ter verbetering van de haalbaarheid van de eindtermen.

Naast de haalbaarheid van de eindtermen is ook gevraagd of de eindtermen nog voldoende ruimte laten voor het eigen pedagogisch-didactisch project. Een groot deel van de scholen is van oordeel dat de eindtermen ruimte laten voor eigen accenten, projecten of vakken. Een deel van de scholen doet er nog geen definitieve uitspraak over. De minderheid geeft aan dat er geen ruimte overblijft voor het eigen pedagogisch-didactische project. Verdere analyse is nodig om zicht te krijgen op de redenen die de scholen hiervoor aangeven.

Vervolg traject

In de komende maanden zal de praktijkcommissie de resultaten van de resterende interviews integreren met de 35 resultaten die al verwerkt zijn. Op het geheel van die resultaten zullen meer diepgaande analyses worden uitgevoerd. In dit tussentijds rapport zijn al een aantal zaken benoemd. De bedoeling is om in het eindrapport meer uitgebreid en meer gedetailleerd te rapporteren over de bevindingen en te komen tot concrete eerste aanbevelingen over de eindtermen en de randvoorwaarden om tot een succesvolle implementatie van de nieuwe eindtermen te komen, voor zover die op dat moment mogelijk zijn om te geven.

Zoals al eerder aangehaald is de termijn om tot meer definitieve uitspraken te komen immers kort en is de implementatie van de nieuwe eindtermen voor de tweede graad nog volop lopende. Daarom heeft de praktijkcommissie haar scope meer afgebakend dan oorspronkelijk gevraagd werd en focust ze in eerste instantie op de eindtermen van de tweede graad. Voor zover de concrete suggesties ter verbetering van de haalbaarheid van de eindtermen van de tweede graad kunnen worden doorgetrokken naar de derde graad, zal de praktijkcommissie die link leggen. Ze vraagt daarbij echter rekening te houden met het gegeven dat de nieuwe eindtermen voor de derde graad nog niet geïmplementeerd zijn.

Scholen gaven zelf herhaaldelijk aan dat ze nog niet altijd heel concreet kunnen benoemen waar de knelpunten exact liggen. De praktijkcommissie zal meer diepgaand onderzoek nodig hebben om na te gaan welke knelpunten gerelateerd zijn aan de eindtermen zelf en welke knelpunten te maken hebben met andere factoren. Hierbij stelt de praktijkcommissie zich de vraag in hoeverre ze knelpunten die te maken hebben met andere factoren ook kan meenemen in het eindrapport.

De oplevering van een tussentijds rapport is voorzien met het oog op eventuele bijsturing van de werking van de praktijkcommissie. De praktijkcommissie staat open voor suggesties en vragen ter bijsturing. Meer concreet vraagt de praktijkcommissie zelf naar feedback over:

- De scope bij het overwegen van elementen ter bijsturing in functie van de haalbaarheid van de eindtermen tweede graad. Meer concreet of de constructie van de matrix of de plaats van een specifieke richting in de matrix daarin kan worden meegenomen
- Binnen de praktijkcommissie leeft de gedeelde vraag om het onderzoek naar de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen tweede graad, en bij uitbreiding die van de derde graad, niet stop te zetten na één schooljaar. De praktijkcommissie voelt ook een grote bereidwilligheid bij de scholen om hun ervaringen over de modernisering en de nieuwe eindtermen te delen met de praktijkcommissie. Ze vraagt daarom om de evaluatie-opdracht te verlengen. Ze vraagt daarbij wel extra ondersteuning bij het opzetten, uitvoeren en verwerken van grootschaliger onderzoek. De praktijkcommissie doet indien nodig hiervoor bij graag een beroep op de expertise van de commissie van academici.

⁷ Mededeling VlaReg februari

- Een herhaalonderzoek van de betreffende scholen in de loop van volgend schooljaar zou nog een kwaliteitsvoller beeld kunnen geven omdat gaandeweg de houding naar de eindtermen en modernisering kan veranderen door wat er gebeurt op de schoolvloer. Het veranderingsproces is immers continu in beweging waardoor de relatie tussen de ambitie, de beleving en de effectieve uitwerking op de schoolbank voortdurend wijzigt.
- Daarnaast is ook een meer fijnmazige bevraging nodig tot op het niveau van individuele studierichtingen, eventueel ook weer te organiseren in dezelfde scholen.
- In een latere fase is een uitgebreid onderzoek van de derde graad nodig.

De praktijkcommissie hoopt met dit tussentijds rapport haar opdrachtgevers in voldoende mate te informeren en vraagt het vertrouwen om haar werkzaamheden verder te zetten.

Bijlage: vragenlijst voor de semi-gestructureerde interviews

VRAGENLIJST INTERVIEW FASE 1: rond randvoorwaarden implementering

Aanpak

- Twee interviewers (leden van de praktijkcommissie + 1 notulist (AHOVOKS))
- Bij voorkeur fysiek, ter plaatse in de school
- Interviews binnen praktijkcommissie tijdens vergadering 26/02 in Brussel

WIE INTERVIEWEN WE?

- ongeveer 40 scholen in totaal: 20 geselecteerde scholen door PC op basis van archetypes door PC opgesteld + 23 scholen van leden PC.
- Geïnterviewden: directie geflankeerd door max. 2 leden van het schoolteam

INHOUD BRIEF DIE GESELECTEERDE SCHOLEN HEBBEN ONTVANGEN

Beste directeur

Allereerst van harte bedankt voor je bereidheid om mee te werken aan het verzamelen van vaststellingen en inzichten uit de praktijk. Het interview kadert binnen de opdracht van de praktijkcommissie eindtermen van de Vlaamse Regering. De praktijkcommissie werkt volledig onafhankelijk.

Het interview duurt ongeveer twee uur en bestaat uit verschillende delen.

Na een korte kennismaking, bevragen we het proces van de implementatie van de nieuwe eindtermen. We proberen op die manier mogelijke randvoorwaarden die in verschillende schoolcontexten een rol kunnen spelen bij de implementatie in kaart te brengen.

Vervolgens proberen we zicht te krijgen op een eerste inschatting van de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen tweede graad in het algemeen.

Tot slot is er ook ruimte voor eigen inbreng rond de nieuwe eindtermen van de tweede/derde graad en de hervorming SO in het algemeen.

Het interview zal op X/X/X om X uur afgenomen worden door X.

We benadrukken dat de antwoorden van individuele scholen anoniem blijven. Met de gegevens verkregen uit de diepte-interviews gaan we op zoek naar mogelijke algemene aanbevelingen van het onderwijsveld naar de overheid. De concrete school doet er dan niet toe, wel de aard van de school.

Om de bevraging methodologisch correct en gestandaardiseerd uit te voeren, vragen we om de vragen uit de bevraging niet verder te verspreiden. De praktijkcommissie wil de ervaringen uit de praktijk verzamelen zonder invloeden van buitenaf. Daarom vragen we om tot aan de eindrapportage niet te communiceren over de bevraging. Zodra het eindrapport beschikbaar is, stellen we je op de hoogte.

Mocht er onverwachts een probleem opduiken, kun je contact opnemen met de interviewer x die in cc bij deze mail staat.

We kijken ernaar uit om met je team in gesprek te gaan.

Hartelijke groeten

INFOVERZAMELING VIA DATALOEP

- We verzamelen reeds op voorhand kenmerken van deze scholen bij dataloep.
Welke kenmerken?
 - OKI: in vier kwartielen, met relatief hoog en relatief laag + thuistaal als check
 - grootstedelijk en niet-grootstedelijk + check geografische dekking
 - aanbod: finaliteiten en onderwijsvormen + check netten/omvang van school

Achtergrondinfo voor de interviewer - NIET DELEN MET GEÏNTERVIEWDE:

- **Het doel van het interview** is het in kaart brengen van mogelijke randvoorwaarden die in verschillende schoolcontexten een rol zouden kunnen spelen bij de implementatie van de nieuwe eindtermen en een zicht krijgen op een eerste inschatting door de scholen van de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen tweede graad in het algemeen.
- **Definitie haalbaarheid:** “Haalbaarheid betekent voor de praktijkcommissie de mogelijkheid om op een voldoende kwalitatieve manier het integrale pakket aan eindtermen op populatieniveau te realiseren binnen elke schoolcontext, met de noodzakelijke randvoorwaarden en ondersteund door een transparant, objectief evaluatiekader.”
- Er zal waarschijnlijk **ongenoegen en frustratie** zijn bij het begin van de vragenlijst, waar het vooral over implementatie gaat. Dan is het goed om duidelijk te maken dat een deel van de bevraging vraagt naar implementatie, maar dat ook de haalbaarheid van de eindtermen zelf aan bod komt.
- Telkens benadrukken dat het gaat over de **nieuwe eindtermen tweede graad in de school van de bevragede.**

Richtlijn:

- De elementen in de **lichtblauwe kaders** vertel je (mag in je eigen woorden) zodat in ieder interview deze info aan bod komt/overlopen wordt.

- De vragen zelf staan in de grijze blokken. De interviewer kan waar nodig de vraag verduidelijken door bijvragen te stellen of voorbeelden te geven. Let hierbij op om altijd neutraal te blijven.
- **Tekst tussen haakjes** zijn de antwoordvormen en mogelijkheden. Die worden bij niet gelezen tijdens het interview. Enkel bij de antwoordmogelijkheden waarbij moet worden aangeduid of er een effect is op de implementatie, worden de antwoordmogelijkheden overlopen. Doe dit pas na het open antwoord, zodat interviewers niet gestuurd worden bij het geven van het open antwoord.
- **Cursieve tekst** is instructie voor de interviewer en wordt niet voorgelezen.

INTERVIEW

Sectie 1 van 14: OPWARMING & KENNISMAKING

opening en voorstelling

Kennismaking en overlopen van gegevens uit dataloop

Naam van de school:

Mailadres (van de contactpersoon / geïnterviewde)

1. Geef een korte beschrijving van je functie - *aan iedere geïnterviewde apart te vragen*
(Open antwoordveld)
2. Zijn er de laatste vier jaar belangrijke wijzigingen geweest in het personeelsbestand van je school (wijzigende directie, verloop personeel, op vlak van personeelskader...)?
(Open antwoordveld)

3a Hoe ziet de school in de dagelijkse werking eruit en waar situeert de tweede graad zich binnen die school?

(Open antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

3b Is er een eerste graad verbonden aan je tweede graad waarmee je samenwerkt en de visie deelt?

(Ja/nee / anders)

3c Werk je in een directieteam / met beleidsmedewerkers voor hetzelfde pedagogische beleid?

(Ja/nee)

3d Hoeveel leerlingen heb je onder je pedagogisch beleid met dezelfde visie?

(open antwoordveld - aantal)

4. Zijn de volgende gegevens uit dataloop correct? - *(de interviewer toont het overzicht van de gegevens uit dataloop van de betreffende school en vraagt de geïnterviewde te checken) (open antwoordveld om correcties door te geven+kenmerken aanvinken).*

Wat hier vooral belangrijk is, is dat OKI misschien opnieuw moet berekend worden als een school bv 6-jarig werkt maar wel 3 verschillende instellingsnummers heeft. Dan is herberekening nodig nl totaal van de 3 instellingsnummers.

Voor we verder gaan met de vragenlijst, overloop ik graag nog kort even de doelstellingen van de overheid bij de hervorming SO en haar uitgangspunten voor de nieuwe eindtermen. Ter herinnering.

Weet je nog welke vaststellingen o.a. de aanleiding waren voor de nieuwe eindtermen?

Uit heel wat studies en onderzoeken komen volgende vaststellingen naar voor:

- Te veel studievertraging en ongeveer 1/10de ongekwalificeerde uitstroom
- Te weinig studiesucces in het hoger onderwijs, ook vanuit aso
- Nationale en internationale onderzoeksresultaten van kennen en kunnen van Iln gaan achteruit

Vanuit die vaststellingen werden door de overheid een aantal doelstellingen gesteld en een hervorming opgestart.

1. DEEL 1 van de hervorming = de nieuwe matrix
= komen tot een actueel en transparant aanbod.
om een getrapte en bewuste studiekeuze mogelijk te maken,
DOEL = schoolvertraging en -uitval verminderen.

2. DEEL 2 van de hervorming = eindtermen.
DOEL = versterken en verbreden van de basisvorming in alle richtingen.
Versterking door lat hoger + duidelijkere omschrijving van minimale verwachtingen
Verbreding door in te zetten op brede persoonsvorming via 16 sleutelcompetenties.
Basisvorming + specifieke eindtermen voor D en D/A voor betere aansluiting met het hoger onderwijs;
Basisvorming + beroepskwalificaties voor A en D/A voor betere aansluiting met de arbeidsmarkt.
Vrijheid van scholen om meerdere eindtermen uit sleutelcompetenties in samenhang te realiseren,

en om eindtermen geïntegreerd met doelen van het specifieke en beroepsspecifieke gedeelte aan te bieden

Nu die doelstellingen nog eens zijn opgefrist, kunnen we starten met de kern van de bevraging.

Indien er, naast wat al aan bod komt in de vragenlijst, nog andere zaken een invloed hebben op de implementatie van de nieuwe eindtermen, kan je dit op het einde van de vragenlijst nog vermelden.

SECTIE 2 VAN 14: Vragen naar aanpak implementatie van de nieuwe eindtermen

We starten eerst met vragen rond de **implementatie** van de nieuwe eindtermen.

Straks, in het volgende deel, zoomen we in op de **haalbaarheid** ervan en je perceptie en voorlopige bevindingen hierover.

Met implementatie bedoelen we wat je allemaal concreet gedaan hebt om de nieuwe eindtermen in het 3de jaar in te voeren in je school. (bv de aanpak, afspraken, vergaderingen, activiteiten,..).

In de bevraging wordt er telkens gestart met een open vraag en vervolgens een meerkeuzevraag om geen onderdelen te missen. Let op: dit is geen waardeoordeel over de antwoorden. De meerkeuzeantwoorden zijn er gewoon om te verduidelijken, te herhalen, ideeën te geven (= belangrijke info voor de geïnterviewde) en absoluut niet om te oordelen of je iets wel of niet gedaan hebt.

VRAGEN:

1a. Hoe zou je de concrete **implementatie** van de nieuwe eindtermen van het derde jaar op je school omschrijven. Hoe is die opgestart en tot stand gekomen op je school? Wie was daarbij betrokken? Je kan dit kort samenvatten.

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

1b. Dus, samengevat is de concrete implementatie van de nieuwe eindtermen van het derde jaar op je school tot stand gekomen via ... (en dan kort samenvatten welke elementen de geïnterviewde aangebracht heeft vertaald via de antwoordmogelijkheden die hieronder staan indien die van toepassing zijn)

(meerdere antwoordmogelijkheden om te coderen:

- via een werkgroep (met leraren), specifiek rond de modernisering opgericht die de aanpak heeft vormgegeven i.s.m. directie
- via overleg tussen coördinatoren i.s.m. directie
- via overleg binnen directie
- via overleg in participatieorganen,
- via overleg binnen de vakgroepen,
- via overleg binnen de scholengemeenschap
- i.s.m. de pedagogische begeleidingsdienst
- er zijn hiervoor geen specifieke initiatieven opgestart
- anders (hier kan je nog iets toevoegen indien het niet in voorgaande lijst staat opgesomd)

2a . Wanneer ben je op schoolniveau echt begonnen met voorbereidingen van de implementatie van de nieuwe eindtermen van het derde jaar?

(antwoordmogelijkheden meerkeuze:

- 2019/2020
- 2020/2021 - sept
- 2020/2021 - januari
- 2020-2021 - april
- 2021/2022
- anders (hier kan je nog iets toevoegen wat in voorgaande lijst niet staat opgesomd)

2b Is je school in 2019-2020 gestart met de werkelijke implementering van de nieuwe eindtermen van de eerste graad? - *Of, indien er geen eerste graad is in de school* - Is je school in 2021-2022 gestart met de implementering van de nieuwe eindtermen van de tweede graad?

(antwoordmogelijkheden meerkeuze)

- 2019-2020: gestart met eindtermen eerste graad in 1ste jaar
- 2021-2022: gestart met eindtermen tweede graad in 3de jaar
- nog niet gestart met de implementatie van de nieuwe eindtermen

Via de volgende vragen willen we nagaan of er naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad iets gewijzigd is in de aanpak van het onderwijs op je school.

Volgende aspecten komen aan bod: Personeel - infrastructuur - overlegstructuur - lesorganisatie/leeromgeving/leermateriaal - onderwijstijd. We stellen per aspect vier vragen.

- een open vraag
- een samenvatting (om niets te missen) en ranking (in 4 niveaus) rond effectiviteit
- toelichting
- waarom dat effect?

In de samenvatting en overlopen van verschillende mogelijkheden zit geen waarde oordeel vervat. We doen dit om eventueel vergeten elementen onder de aandacht te brengen of ideeën te geven.

SECTIE 3 VAN 14: Vragen naar aanpak implementatie van de nieuwe eindtermen: PERSONEEL

PERSONEEL

3a. Op welke manier is het lerarenteam betrokken bij de implementatie van nieuwe eindtermen tweede graad?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

3b Samengevat en ranking (indien er iets veranderd is): Dus samengevat is het lerarenteam betrokken bij de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad via ... *(en dan kort samenvatten welke elementen de geïnterviewde aangebracht heeft vertaald via de antwoordmogelijkheden die hieronder staan indien die van toepassing zijn).*

Geef ook aan of een bepaald initiatief, indien het van toepassing is, geen, weinig, matig of veel effect had op het implementatieproces.

Indien het lerarenteam op geen enkele manier is betrokken, duid je bij alles 'niet van toepassing' aan.

(antwoordmogelijkheden meerkeuze + ranking):

- via voorbereiding/overleg door kernteam/werkgroep met leraren (al dan niet specifiek opgericht voor voorbereiding eindtermen),
- via voorbereiding/overleg door vakgroepen (ruimer dan keuze handboek),
- via de keuze van nieuwe handboeken afgestemd op de nieuwe eindtermen
- via navormingen vanuit pedagogische begeleiding gevolgd door het team
- via voorbereiding/overleg binnen de scholengemeenschap
- via een netwerk over scholen heen
- via een netwerk vanuit de onderwijsverstrekker (GO!, POV, Kath Ond VI, OVSG...)

- via andere (te noteren bij 3c indien er nog een andere manier was om het lerarenteam te betrekken)

3c. Geef eventueel wat extra toelichting bij de vorige vraag:

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt over alle mogelijkheden die hierboven zijn aangeduid)

3d. Waarom heeft de manier van werken met het meeste effect bijgedragen aan het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

SECTIE 4 VAN 14: Vragen naar aanpak implementatie van de nieuwe eindtermen: infrastructuur

INFRASTRUCTUUR

We stellen per aspect 5 vragen.

- ja/nee vraag
- een open vraag
- een samenvatting (om niets te missen) en ranking (in 4 niveaus) rond effectiviteit
- toelichting
- waarom dat effect?

In de samenvatting en overlopen van verschillende mogelijkheden zit geen waarde oordeel vevat. We doen dit om eventueel vergeten elementen onder de aandacht te brengen of ideeën te geven.

4a. Is er op vlak van infrastructuur, met inbegrip van IT, iets veranderd naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad?

JA /NEE

4b. Indien er op vlak van infrastructuur, met inbegrip van IT, iets veranderd is naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad, wat is dat dan? Indien er niets veranderd is, waarom?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

4c. Samengevat en ranking (indien er iets veranderd is): Dus ik overloop wat op vlak van infrastructuur, met inbegrip van IT, veranderd is (en dan onderstaande mogelijkheden overlopen). Geef ook aan, indien het van toepassing is, of het geen, weinig, matig of veel effect had op het implementatieproces.

(antwoordmogelijkheden meerkeuze met ranking erbij.:

- IT-infrastructuur (digisprong, stopcontacten, wifi...)
- verbouwingen binnen de school,
- we delen lokalen/ruimtes met andere scholen,
- we delen lokalen/ruimtes binnen de scholengemeenschap
- We delen lokalen/ruimtes met andere organisaties
- andere (te noteren bij 4d.)

4d. Geef eventueel wat extra toelichting bij de vorige vraag:

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt over alle mogelijkheden die hierboven zijn aangeduid)

4d. Waarom was de aanpassing met het meeste effect belangrijk voor het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

SECTIE 5 VAN 14: Vragen naar aanpak implementatie van de nieuwe eindtermen: organisatie overlegstructuur

ORGANISATIE OVERLEGSTRUCTUUR

We stellen per aspect 5 vragen.

- ja/nee vraag
- een open vraag
- een samenvatting (om niets te missen) en ranking (in 4 niveaus) rond effectiviteit
- toelichting
- waarom dat effect?

In de samenvatting en overlopen van verschillende mogelijkheden zit geen waarde oordeel vervat. We doen dit om eventueel vergeten elementen onder de aandacht te brengen of ideeën te geven.

5a. Is er op vlak van organisatie wat betreft overlegstructuren iets veranderd naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad?

JA /NEE

5b. Indien er op vlak van overlegstructuren iets veranderd is naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad, wat is dat dan? Indien niet, waarom?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

5c. Samengevat en ranking (indien er iets veranderd is): Dus ik overloop wat er op vlak van overlegstructuren veranderd is naar aanleiding van het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad *(en dan onderstaande mogelijkheden overlopen)*. Geef ook aan, indien het van toepassing is, of het geen, weinig, matig of veel effect had op het implementatieproces.

(antwoordmogelijkheden meerkeuze:

- Collega's stemmen structureel vakoverschrijdend binnen hetzelfde leerjaar af;
- Collega's stemmen structureel per vak af binnen hetzelfde leerjaar af;
- Een werkgroep/coördinator volgt de inhoudelijke implementatie van eindtermen op per jaar op;
- Collega's stemmen structureel vakoverschrijdend af binnen de graad af;
- Collega's stemmen structureel per vak af binnen de graad af;
- Een werkgroep/coördinator volgt de inhoudelijke implementatie van eindtermen op per graad;
- Collega's stemmen structureel vakoverschrijdend over graden heen;
- Collega's stemmen structureel per vak over graden heen;

- Een werkgroep/coördinator volgt de inhoudelijke implementatie van eindtermen over graden heen op;
- Het beleid en/of middenkader (coördinatoren/adjunct-directeurs/ beleidsmedewerkers...) is gewijzigd of heeft andere taken gekregen in functie van de opvolging van de te bereiken eindtermen;
- Er wordt schooloverstijgend samengewerkt binnen bv de scholengemeenschap;
- andere (te noteren bij 5d.)

5d. Geef eventueel wat extra toelichting bij de vorige vraag:

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt over alle mogelijkheden die hierboven zijn aangeduid)

5e. Waarom was de aanpassing met het meeste effect belangrijk voor het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

SECTIE 6 VAN 14: Vragen naar aanpak implementatie van de nieuwe eindtermen: lesorganisatie / leeromgeving / lesmateriaal

LESORGANISATIE/LEEROMGEVING/LEERMATERIAAL

We stellen per aspect 5 vragen.

- ja/nee vraag
- een open vraag
- een samenvatting (om niets te missen) en ranking (in 4 niveaus) rond effectiviteit
- toelichting
- waarom dat effect?

In de samenvatting en overlopen van verschillende mogelijkheden zit geen waarde oordeel vervat. We doen dit om eventueel vergeten elementen onder de aandacht te brengen of ideeën te geven.

6a. Is er in je lesorganisatie/leeromgeving/leermateriaal iets veranderd voor minimaal 1 of een aantal vakken naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad?

JA / NEE

6b. Indien er in de lesorganisatie/leeromgeving/leermateriaal iets veranderd is naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad, wat is dat dan? Indien niet, waarom?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

6c. Samengevat en ranking (indien er iets veranderd is) : Dus ik overloop wat er op vlak van lesorganisatie/leeromgeving/leermateriaal veranderd is naar aanleiding van het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad *(en dan onderstaande mogelijkheden overlopen)*. Geef ook aan, indien het van toepassing is, of het geen, weinig, matig of veel effect had op het implementatieproces.

- We zetten in op blended learning / hybride leren / digitale ondersteuning
- We hebben vakken geclusterd in een nieuw vak
- We hebben een nieuw vak gecreëerd
- We werken meer projectmatig
- We werken meer vakoverschrijdend

- We werken meer klasoverschrijdend
- We gebruiken meer doelgericht gevarieerde werkvormen
- We werken met flexibele leerpaden met IIn over klassen heen
- We werken met flexibele leerpaden binnen een klas
- We zetten meer in op doelgericht begeleid zelfstandig leren
- Leerkrachten staan samen voor de klas (bv co-teaching, vlinderleraar...)
- andere (te noteren bij 6d.)

6d. Geef eventueel wat extra toelichting bij de vorige vraag:

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt over alle mogelijkheden die hierboven zijn aangeduid)

6e. Waarom was de aanpassing met het meeste effect belangrijk voor het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

SECTIE 7 VAN 14: Vragen naar aanpak implementatie van de nieuwe eindtermen: onderwijstijd

ONDERWIJSTIJD

We stellen per aspect 5 vragen.

- ja/nee vraag
- een open vraag
- een samenvatting (om niets te missen) en ranking (in 4 niveaus) rond effectiviteit
- toelichting
- onderwijstijd per finaliteit
- waarom dat effect?

In de samenvatting en overlopen van verschillende mogelijkheden zit geen waarde oordeel vervat. We doen dit om eventueel vergeten elementen onder de aandacht te brengen of ideeën te geven.

7a. Is er op vlak van onderwijstijd iets veranderd naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad?

JA /NEE

7b Indien er op vlak van onderwijstijd iets veranderd is naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad, wat is dat dan? Indien niet, waarom?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

7c Samengevat en ranking (indien er iets veranderd is) : Dus ik overloop wat er op vlak van onderwijstijd veranderd is naar aanleiding van het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad *(en dan onderstaande mogelijkheden overlopen)*. Geef ook aan, indien het van toepassing is, of het geen, weinig, matig of veel effect had op het implementatieproces

- met vaste weekindeling (weekrooster) voor het hele schooljaar
- met vaste periodes (tweewekelijks, maandelijks)
- met variabele roosters per week
- met variabele roosters per maand

- met variabele roosters per trimester/semester
- meer dan 32 lessen inrichten
- andere (te noteren bij 7d.)

7d. Geef eventueel wat extra toelichting bij de vorige vraag:

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt indien het moeilijk is om een van de voorgestelde mogelijkheden aan te duiden)

7e Hoeveel onderwijstijd organiseer je gemiddeld per week (met inbegrip van levensbeschouwelijke vakken, afstandsonderwijs, stage...) voor **de domeinoverschrijdende doorstroomfinaliteit** en waar nodig per studierichting (indien afwijkend)?

7f Hoeveel onderwijstijd organiseer je gemiddeld per week (met inbegrip van levensbeschouwelijke vakken, afstandsonderwijs, stage...) voor de **domeingebonden doorstroomfinaliteit** en waar nodig per studierichting (indien afwijkend)?

7g Hoeveel onderwijstijd organiseer je gemiddeld per week (met inbegrip van levensbeschouwelijke vakken, afstandsonderwijs, stage...) voor de **dubbele finaliteit** en waar nodig per studierichting (indien afwijkend)?

7h Hoeveel onderwijstijd organiseer je gemiddeld per week (met inbegrip van levensbeschouwelijke vakken, afstandsonderwijs, stage...) voor de **arbeidsmarktfinaliteit** en waar nodig per studierichting (indien afwijkend)?

7i Waarom was de aanpassing in onderwijstijd met het meeste effect belangrijk voor het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad?
(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

DE 5 DOMEINEN NOG EENS GERANGSCHIKT IN VOLGORDE VAN BELANGRIJKHEID:

8 Toegepast op jouw school:

Schat het belang van de vijf verschillende aspecten: personeel - infrastructuur - overlegstructuren - lesorganisatie/leeromgeving/leermateriaal – onderwijstijd in, voor het implementatieproces van de nieuwe eindtermen voor de tweede graad in jouw school.

Geef aan per aspect of het voor jouw school geen, weinig, matig of veel effect had op het implementatieproces.

Indien bepaalde aspecten niet veranderd zijn, geef je aan 'niet van toepassing'.

- personeel
- infrastructuur
- overlegstructuren
- lesorganisatie/leeromgeving/leermateriaal
- onderwijstijd

9. Geef de belangrijkheid in het algemeen aan onafhankelijk of je er zelf mee aan de slag bent gegaan: *Schat het belang in van de vijf verschillende aspecten: personeel - infrastructuur -*

overlegstructuur - lesorganisatie/leeromgeving – onderwijstijd, voor de implementatie van de nieuwe eindtermen voor de tweede graad.

Geef aan per aspect of het voor jouw school geen, weinig, matig of veel effect had op het implementatieproces.

Indien bepaalde aspecten niet veranderd zijn, geef je aan 'niet van toepassing'.

- personeel
- infrastructuur
- overlegstructuren
- lesorganisatie/leeromgeving/leermateriaal
- onderwijstijd

10a. Indien er verandering heeft plaatsgevonden op een of meerdere van de vorige vijf aspecten op je school: is die verandering mee beïnvloed door andere factoren?

JA / NEE / MISSCHIEN

INFO VOOR INTERVIEWER /NOTULIST:

INDIEN JA OF MISSCHIEN, GAAT DE BEVRAGING IN GOOGLE FORMS NAAR 10b en 10C;

INDIEN NEEN, GAAT DE BEVRAGING NAAR 11a en 11b

DAARNA GAAT DE BEVRAGING VERDER NAAR 12.

10b. Indien ja, welke andere factoren? Licht je antwoord kort toe.

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

10c. Samengevat (of bij geen idee van mogelijke factoren): Met betrekking tot de verandering die heeft plaatsgevonden op een of meerdere van de vijf aspecten op je school, zijn volgende factoren dan een mogelijke invloed geweest:

- groei of krimp leerlingenaantal,
- aanpassingen aan de infrastructuur,
- fusie of splitsing,
- veranderde onderwijsvisie van de school
- bepaalde leerlingenkenmerken
- andere schoolleiding
- uitbreiding studieaanbod
- lerarentekort

Anders (Open antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

11a. Indien er in geen van de vijf aspecten iets veranderd is naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad, waarom niet?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

11b. Samengevat (of bij geen idee): Indien er in geen van de vijf aspecten iets veranderd is naar aanleiding van de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad, waarom niet?

- We zijn nog volop in de onderzoeksfase wat betreft mogelijke noden tot verandering

- Onze school is voortdurend in verandering
- Het is niet nodig om iets in onze organisatie of aanpak te veranderen om de implementatie van de nieuwe eindtermen waar te kunnen maken.
- Anders (Open antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

De volgende vragen peilen naar ondersteuning die in deze school gebruikt zijn om de nieuwe eindtermen tweede graad te implementeren.

ONDERSTEUNING:

12a. Maak(te) je gebruik van interne of externe ondersteuning om de implementatie vorm te geven?

JA/NEE

12b. Indien je gebruik maakte van ondersteuning, welke is dat dan? (open antwoord)

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

12c. Samengevat (of bij geen idee): De geïnterviewde heeft een aantal zaken aangegeven. Welke mogelijke vormen van ondersteuning zet je dan in?

Geef aan per element of het voor jouw school geen, weinig, matig of veel effect had op het implementatieproces van de nieuwe eindtermen tweede graad.

- er is een werkgroep modernisering (bestaand of nieuw opgericht) op school die de vinger aan de pols houdt en collega's informeert;
- de school organiseert zelf navormingen op school;
- de school faciliteert overleg rond de nieuwe eindtermen (bv leraren vrijroosteren, BPT-uren besteden...)
- pedagogische studiedagen zijn gewijd aan de implementering van de nieuwe eindtermen;
- binnen het vakgroepenoverleg zijn de modernisering en de nieuwe eindtermen vaste items;
- op een personeelsvergadering wordt er informatie over de modernisering en de nieuwe eindtermen gedeeld;
- een pedagogische raad ondersteunt de implementatie van de eindtermen;
- binnen de scholengemeenschap worden ervaringen, ideeën, ... gedeeld;
- de pedagogische begeleidingsdienst organiseert vakgericht info- en werksessies en leraren schrijven zich daarvoor in;
- de pedagogische begeleidingsdienst ondersteunt een werkgroep eindtermen en komt daarvoor naar school;
- de onderwijsverstrekker deelt relevante info via website en andere infokanalen;
- we organiseren sessies van andere externe partners dan de pedagogische begeleidingsdiensten op school;
- Anders (Open antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

12d. Indien 'anders' in de vorige vraag aangeduid, omschrijf wat en met welk effect

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

12e. Indien neen, waarom zette je geen interne of externe ondersteuning in?
(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

12f. Heeft deze ondersteuning bijgedragen aan de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad?

JA / NEE / MISSCHIEN / NIET VAN TOEPASSING

12g. Waarom heeft de ondersteuning wel of niet bijgedragen aan de implementatie van de nieuwe eindtermen tweede graad?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

12h Heb je nog nood aan (extra) ondersteuning?

JA / NEE / MISSCHIEN

12i Welke nood is er dan aan (extra) ondersteuning?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

12j. Samengevat (of indien nood aan andere vbn) : Welke nood is er aan extra ondersteuning?

- heldere en eenduidige informatie over doel en inhoud van de nieuwe eindtermen vanuit de overheid;
- ondersteuning vanuit inspectie in deze fase (bv in de vorm van ondersteunende bezoeken i.p.v. doorlichtingsbezoeken);
- meer tijd voor scholen om de eindtermen te implementeren (dan de 2 jaar die nu voorzien is);
- meer navormingen georganiseerd door de onderwijsverstrekkers;
- extra / meer didactisch materiaal afgestemd op de verwachtingen van de modernisering en de nieuwe eindtermen;
- verzameling en verspreiding van voorbeelden van goede praktijk door onderwijsverstrekkers/overheid;
- een ict-tool die helpt om zichtbaar te maken welke eindtermen waar aangereikt, inge oefend en geëvalueerd worden;
- Anders (Open antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

Sectie 8 van 14: Visie op eindtermen en hervorming

De volgende vragen peilen naar de bekendheid met en visie op de nieuwe eindtermen tweede graad en de hervorming secundair onderwijs in het algemeen.

13a. Waarmee is het schoolteam (directie, middenkader, beleidsteam, leerkrachten...) vooral aan de slag gegaan: eindtermen, leerplannen en/of handboeken?

- eindtermen
- leerplannen
- handboeken
- andere

13b. Hoe goed heeft het schoolteam zicht op visie achter de nieuwe eindtermen (het waarom, het doel)? (DUS NIET DE LEERPLANNEN)

(schaal van 1 tot 4 van geen tot grondig zicht)

13c. Hoe grondig heeft het schoolteam reeds inzicht in de inhoud van de nieuwe eindtermen?
(DUS NIET DE LEERPLANNEN)

(schaal van 1 tot 4 van geen tot grondig inzicht)

13d. Hoe heeft het schoolteam inzicht in de nieuwe eindtermen gekregen?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

13e. De overheid heeft de nieuwe eindtermen o.a. ingevoerd om de kwaliteit van onderwijs te verhogen. Zijn doelstellingen over het waarom van de nieuwe eindtermen voldoende duidelijk voor de leraren?

(schaal van 1 tot 4 van helemaal niet tot heel duidelijk)

13f. Wat is je persoonlijke visie over het aansturen van de kwaliteit van onderwijs via het invoeren van eindtermen in het algemeen?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

Sectie 9 van 14: verkennende vragen over de inschatting van de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen tweede graad

In de volgende vragen gaan we na hoe in deze school de haalbaarheid van de nieuwe eindtermen tweede graad gepercipieerd wordt.

14a. Laten de eindtermen nog ruimte voor eigen accenten / projecten / keuzevakken / complementair gedeelte?

JA / NEE / MISSCHIEN / IK WEET HET NOG NIET

14b. Kan je, indien van toepassing, de eigen accenten / projecten / keuzevakken / complementair gedeelte kort toelichten? Of kan je, indien nee, misschien, ik weet het nog niet kort toelichten.

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

14c. Lijkt het geheel van de eindtermen voor de tweede graad op dit moment haalbaar?

- a. ja, voor alle studierichtingen
- b. voor bepaalde studierichtingen wel, andere niet
- c. voor geen enkele studierichting
- d. op dit moment te vroeg om daarover onderbouwde uitspraak te doen

Via google forms word je afhankelijk van het antwoord geleid naar vraag 15, 16, 17 of 18

Sectie 10 van 14: Eindtermen lijken haalbaar voor alle studierichtingen

15a. Waarom lijkt het geheel van de eindtermen voor de tweede graad haalbaar voor alle studierichtingen?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

15b. Samengevat (of bij geen concrete elementen) lijkt het geheel van de eindtermen voor de tweede graad wel haalbaar wegens (en dan overlopen van de volgende elementen:)

- leerlingenpopulatie (startcompetenties)
- voldoende infrastructuur
- schoolorganisatie (overlegstructuur, personeelsbeleid,...)
- regelgeving (organisatie binnen gefinancierde leertijd, vakkenbesluit, regelgeving personeel...)
- competenties en ruimte voor professionalisering van het leerkrachtenkorps
- de formulering van de eindtermen
- gebruik van specifieke werkvormen (CLIL, projectwerking, flexibel werken,...)
- voldoende middelen
- ondersteuning door de onderwijsverstrekker
- tijd die we krijgen om te implementeren (gedoogperiode Onderwijsinspectie)
- creatieve invulling van de onderwijstijd
- evenwicht tussen basisvorming en het specifieke gedeelte
- Open antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

Sectie 11 van 14: Eindtermen lijken haalbaar voor bepaalde studierichtingen, voor andere niet

Voor volgende vraag gebruik je de matrix van de studierichtingen om aan te duiden voor welke studierichting de eindtermen wel/niet haalbaar zijn.

16a. Voor welke studierichtingen lijkt het haalbaar en voor welke niet?

(lijst met studierichtingen tweede graad per finaliteit met antwoordmogelijkheid ja/nee en toelichting per studierichting)

16b. Waarom lijkt het je voor de ene studierichting wel en voor de andere niet haalbaar. Licht toe.

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

16c. Samengevat, voor die richtingen waarvoor het geheel van de eindtermen voor de tweede graad WEL haalbaar is, welke elementen maken daarin het verschil?

- leerlingenpopulatie (startcompetenties)
- voldoende infrastructuur
- schoolorganisatie (overlegstructuur, personeelsbeleid,...)
- regelgeving (organisatie binnen gefinancierde leertijd, vakkenbesluit, regelgeving personeel...)
- competenties en ruimte voor professionalisering van het leerkrachtenkorps
- de formulering van de eindtermen
- gebruik van specifieke werkvormen (CLIL, projectwerking, flexibel werken,...)
- voldoende middelen
- ondersteuning door de onderwijsverstrekker
- tijd die we krijgen om te implementeren (gedoogperiode onderwijsinspectie)
- creatieve invulling van de onderwijstijd
- evenwicht tussen basisvorming en het specifieke gedeelte
- Open antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

16d. Samengevat, voor die richtingen waarvoor het geheel van de eindtermen voor de tweede graad NIET haalbaar is, welke elementen maken daarin het verschil?

- leerlingeninstroom (startcompetenties, SES, welzijnsproblematiek)
- infrastructuur
- schoolorganisatie (overlegstructuur, personeelsbeleid,...)
- regelgeving (organisatie binnen gefinancierde leertijd, vakkenbesluit, regelgeving personeel...)
- professioneel kapitaal (competenties, lerarentekort, lerarenverloop...)
- de formulering van de eindtermen
- belemmering tot invoeren van specifieke werkvormen (CLIL, projectwerking, flexibel werken,...)
- onvoldoende middelen (omkadering en werkingsmiddelen)
- weinig externe ondersteuning
- weinig tijd om te implementeren (gedoogperiode Onderwijsinspectie)
- te weinig onderwijstijd
- plaats van de studierichting in de matrix
- evenwicht tussen basisvorming en het specifieke gedeelte
- Anders: antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

Sectie 12 van 14: Eindtermen lijken voor geen enkele studierichtingen haalbaar

17a. Waarom lijkt het geheel van de eindtermen voor de tweede graad niet haalbaar (*open antwoord - noteren wat er gezegd wordt*)

17b. Samengevat (of indien geen concrete elementen) Waarom lijkt het geheel van de eindtermen voor de tweede graad niet haalbaar?

- leerlingeninstroom (startcompetenties, SES, welzijnsproblematiek)
- infrastructuur
- schoolorganisatie (overlegstructuur, personeelsbeleid,...)
- regelgeving (organisatie binnen gefinancierde leertijd, vakkenbesluit, regelgeving personeel...)
- professioneel kapitaal (competenties, lerarentekort, lerarenverloop...)
- de formulering van de eindtermen
- belemmering tot invoeren van specifieke werkvormen (CLIL, projectwerking, flexibel werken,...)
- onvoldoende middelen (omkadering en werkingsmiddelen)
- weinig externe ondersteuning
- weinig tijd om te implementeren (gedoogperiode Onderwijsinspectie)
- te weinig onderwijstijd
- evenwicht tussen basisvorming en het specifieke gedeelte
- Anders: antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

Sectie 13 van 14: Elementen die de haalbaarheid van het geheel van de eindtermen verbeteren

18a. Wat zou helpen om de (perceptie van) haalbaarheid van het geheel van de eindtermen te verbeteren?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

18b. Samengevat (of indien geen concrete elementen) Wat zou helpen om de haalbaarheid van het geheel van de eindtermen te verbeteren?

- Meer Informatie en communicatie ter ondersteuning van de juiste interpretatie van de eindtermen,
- Voldoende tijd en ruimte krijgen om de eindtermen te kunnen implementeren (dus langere gedoogperiode dan 2 jaar vanuit inspectie);
- Meer vrijheid in regelgeving;
- Rapporterings- en evaluatiesysteem voor de eindtermen;
- Ruimte voor schoolleiders om in intervisie te gaan en over het muurtje kijken in andere scholen/scholengemeenschappen, ook netoverschrijdend;
- Anders (Open antwoordveld voor andere antwoorden en extra toelichting)

Sectie 14 van 14: Einde

We zijn aan het einde van het interview gekomen. Maar willen zeker de gelegenheid geven om zelf iets te vermelden dat nog niet of onvoldoende aan bod is gekomen.

19. Wil je nog iets kwijt over de nieuwe eindtermen tweede graad?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

20. Wil je nog iets kwijt over de nieuwe eindtermen eerste graad wat van belang is voor de eindtermen 2de graad?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)

21. Wil je nog iets kwijt over de hervorming secundair onderwijs in het algemeen?

(open antwoord - noteren wat er gezegd wordt)